

Kredietverzekering voor bedrijven

Mr. Drs. K. Werkhorst

Kredietverzekering voor bedrijven, Basoski, A.J. Kluwer, 1993, 110 pagina's, prijs f 65,-

Inleiding

Een kredietverzekeraar zal er als regel naar streven om een portefeuille op te bouwen van risico's die onderling onafhankelijk zijn. Voor het schrijven van een boek over kredietverzekeren, dat zich tot doel stelt om een veelomvattend onderwerp te verkennen, is een andere benadering nodig: de verkenningen zullen onderlinge afhankelijkheid en samenhang moeten vertonen.

De inhoudsopgave van het bovengenoemde boek wekt in dat opzicht vertrouwen. De eerste twee hoofdstukken geven een nadere omschrijving van het onderwerp kredietverzekeren, de middelste hoofdstukken (3 t/m 7) beschrijven de zoektocht van de ondernemer naar zekerheid en de alternatieven die hem daarbij ter beschikking staan en de laatste hoofdstukken (8 en 9) gaan in op de aanbodzijde van de kredietverzekeringsmarkt en de rol die de overheid daar bij speelt.

De auteur gaat echter verder: de al genoemde 'verkenning met betrekking to een veelomvattend onderwerp' krijgt een vijfvoudige lading (p. 9): het boek beoogt een inventarisatie te geven, duidelijk te maken dat kredietverzekering een nuttig managementinstrument is, eventuele hardnekkige misverstanden weg te nemen, nuttig te zijn voor het onderwijs en belangstelling voor kredietverzekering op te wekken.

Is de auteur er in geslaagd om deze verschillende doelen en doelgroepen te bereiken? Ik vrees van niet en zal dat in onderstaande bespreking toelichten.

Bespreking

In het eerste hoofdstuk definieert Basoski kredietverzekering als 'het door middel van een verzekering afwentelen van het risico dat de klant, die op krediet heeft gekocht, niet of niet tijdig betaalt'. Het voordeel van deze definitie is uiteraard de eenvoud. Het nadeel is dat een aantal vragen dat met deze definitie verband houdt, niet direct wordt besproken: door welke oorzaken kan een klant in gebreke blijven? Loopt een ondernemer voor de levering geen risico's? Het lastige is, dat deze vragen wel een antwoord vereisen om bepaalde delen van het boek in hun verband te kunnen plaatsen. Het eerste voorbeeld daarvan is een filippica, op p. 13, tegen de eis van de Nederlandse overheid (als herverzekeraar van bepaalde risico's) dat exporteurs een eigen risico behouden in de door hen aangeboden transacties. Basoski is van mening dat deze eis op grond van gedeeltelijk dubieuze argumenten wordt gesteld, omdat sommige schades niet door toedoen van de debiteur worden veroorzaakt. Zo iets schept verplichtingen: een verplichting om de lezer duidelijker te maken welke verschillende soorten schade-oorzaken bestaan en een verplichting om ook de 'waarom' vraag van het kredietverzekeren te beantwoorden.

De vraag komt immers op waarom een ondernemer het risico zou moeten nemen om op krediet te

Mr. Drs. K. Werkhorst is assistent van de Nederlandse bewindvoerder bij de European Bank for Reconstruction and Development te Londen. Hij was tot 1994 werkzaam op de Directie Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties van het ministerie van Financiën. Deze bijdrage is geschreven op persoonlijke titel.

leveren. Is dit risico niet te vermijden, in elk geval op die landen of afnemers die de ondernemer niet vertrouwt? Deze vraag wordt door Basoski, in tegenstelling tot Gravendijk (1990), slechts oppervlakkig uitgewerkt: 'betalingsgewoonten zijn afhankelijk van usances in de branche, aard en betaallocapaciteit van afnemers (p. 18). In hoeverre is echter het vermijden van (grote) betalingsrisico's een alternatief? Deze vraag wordt des te interessanter na lezing van de cijfers op p. 54, waaruit blijkt dat het handelsverkeer zich minder en minder met de niet-geïndustrialiseerde wereld afspeelt. Hoofdstuk 2 beperkt zich daarentegen tot statistische informatie (uit 1968!) over betalingsgewoonten, waarbij Basoski stelt 'dat er geen gegronde redenen zijn om aan te nemen dat de betalingsgewoonten in andere landen anders zullen zijn, aangezien er in andere landen geen vergelijkbaar onderzoek is verricht (p. 16)'. De weg naar een verdere analyse is daarmee definitief afgesneden.

Hoofdstuk 3 verschaft enige informatie over het betaalgedrag in Nederland. Het hoofdstuk slaagt in zijn opzet om aan te tonen dat een ondernemer daadwerkelijk risico loopt indien hij op krediet levert en voldoet daarmee als aanloop voor de volgende hoofdstukken, waarin de risico-beperkende instrumenten worden besproken. Het rekenwerk gaat echter wat snel: Basoski concludeert dat debiteurenrisico's in Nederland zwaar onderverzekerd zijn, aangezien er slechts 6500 bedrijven zijn die geregeld kredietverzekeren. Dit gaat echter voorbij aan de vraag welke omzetten deze bedrijven verzekeren en aan de volgende hoofdstukken van het boek, die immers stuk voor stuk alternatieven voor kredietverzekeren noemen. De meest verrassende conclusie van hoofdstuk 3 bevindt zich aan het eind: 'het heeft geen zin om het Nederlandse betaalgedrag met dat in het buitenland te vergelijken, omdat er in het buitenland niet of nauwelijks betrouwbare informatie beschikbaar is'. In hoofdstuk 2 leidde een vergelijkbaar gebrek aan informatie tot de conclusie dat het in het buitenland niet veel anders zou zijn. Afgezien van de feitelijke onjuistheid van de uitspraak (zie bijvoorbeeld Stokman (1993) is dit kort door de bocht.

De auteur hervindt zich echter in de hoofdstukken 4 t/m 7, waarin de afwegingen worden aangegeven die in een onderneming worden of zouden moeten worden gemaakt bij het beheersen van debiteurenrisico's. Belangrijkste aandachtspunten zijn de vraag naar de noodzaak tot het verlenen

van een krediet, de beheersing van eenmaal verleende kredieten en de te maken keuzes bij de kredietrisico's die een onderneming loopt. De keuzes die in dat verband moeten worden gemaakt zijn die tussen het in eigen beheer houden van kredietrisico's, via de vorming van voorzieningen, of het afwentelen van deze risico's op derden. Het afwentelen op derden kan plaatsvinden door betaling via documentaire kredieten (hoofdstuk 6), door gebruik te maken van factoringdiensten (hoofdstuk 7) of door een kredietverzekeringsspolis af te sluiten (hoofdstuk 8). Het vijfde hoofdstuk, een korte beschrijving van verschillende leveringscondities, is in dit kader moeilijk te plaatsen, aangezien kredietrisico's naar hun aard pas optreden na het moment van levering. Een beschrijving van verschillende soorten momenten van juridische levering gaat het bestek van het boek dan ook enigszins te buiten.

Mijn kritiek op deze hoofdstukken is het grotendeels kwalitatieve karakter er van: om recht te kunnen maken op de titel 'handboek voor bedrijfszelfbehoud' had een kwantitatieve analyse, met de kosten en baten van elk van de besproken instrumenten voor debiteurenbeheer, niet mogen ontbreken. Het tweede punt van kritiek hangt hiermee nauw samen: Basoski besteedt slechts beperkte aandacht aan de rol van het bankwezen, door kort stil te staan bij het belang dat banken hebben bij goed debiteurenbeheer van hun cliënten. Ondernemingen zullen in het bovengenoemde afwegingsproces voor het debiteurenbeheer ook onder druk van hun bank staan, aangezien de verschillende instrumenten voor risicobeheer uiteenlopende gevolgen hebben voor hun kredietruimte.

In het achtste hoofdstuk komt, in samenhang met de bijlagen VII en VIII, de aanbodkant van de Nederlandse kredietverzekeringmarkt aan de orde, waarbij marktpartijen, -produkten en -ontwikkelingen worden besproken. Enkele tekortkomingen uit voorgaande hoofdstukken worden goedge maakt, zoals een beschrijving van de verschillende soorten risico's die aan het leveren op krediet zijn verbonden. Ook rekent Basoski af met een vaak bestaand misverstand dat schades uit kredietverzekering definitief zijn: kredietverzekeraars ontvangen echter via recuperatie van de vorderingen die op hen overgaan zelfs een veelvoud van hun premie-inkomsten. Basoski illustreert een en ander met een aantal gevallen van landen die in betalingsmoeilijkheden hebben verkeerd, maar nu weer tot terugbetalingen zijn

overgegaan (p. 59/60). Helaas worden de voorbeelden onjuist genoemd: Nigeria en Zaïre zouden hun verplichtingen nakomen, waar zij dit in werkelijkheid niet doen; met Polen zouden er problemen bestaan, waar ze er niet zijn en de schades op Rusland behoren tot de 'wat minder omvangrijke', terwijl dit land de afgelopen jaren goed was voor vele honderden miljoenen gulden schade ten laste van de Nederlandse minister van Financiën en ten laste van vele onverzekerde exporteurs.

Hoewel de Nederlandse kredietverzekeringsmarkt door Basoski op een begeesterende wijze wordt beschreven, laat de auteur ook enkele, mijns inziens belangrijke onderwerpen liggen. In de eerste plaats zijn dat de ontwikkelingen in EU-verband, waar wordt gewerkt aan harmonisatie van kredietverzekeringsstelsels waarbij de overheid is betrokken. Deze ontwikkelingen zullen ongetwijfeld invloed krijgen op het verzekeringsaanbod.

Een tweede omissie is een oordeel van de schrijver over de vraag of kredietverzekering voor rekening van de overheid zou mogen worden ingezet om zwakke bedrijven te ondersteunen. 'Houdt de kredietverzekering van vreemde smetten vrij', schrijft Basoski aan het einde van zijn boek, waar het gaat om de vraag of kredietverzekering als alternatief voor ontwikkelingshulp zou mogen fungeren. Geldt dit wat de schrijver betreft ook voor kredietverzekering als bedrijfssubsidie?

Aangezien één van de doelen van het boek was om hardnekkige misverstanden weg te nemen, moet de schrijver worden gecorrigeerd voor het debiteren van het hardnekkigste misverstand aan de aanbodkant van de Nederlandse kredietverzekeringsmarkt. In tegenstelling tot hetgeen Basoski hierover op p. 50 stelt, hebben buitenlandse kredietverzekeraars al sinds 1983 toegang tot het herverzekeringsstelsel van de Nederlandse overheid, zij het dat het om de verzekering van Nederlandse exporttransacties dient te gaan en de verzekeraar ook in Nederland moet zijn gevestigd. De regeling uit 1961 waarop Basoski zijn stelling grondvest, is met de inwerkingtreding van de regeling in 1983 vervallen.

In het laatste hoofdstuk bespreekt Basoski de invloed van de overheid, via de zgn OESO-Consensus, op de kredietvoorwaarden die bij exporttransacties worden gehanteerd en in het bijzonder over de invloed op de valuta waarin wordt gefinancierd. Om drie redenen zou ik niet te lang willen stilstaan bij dit hoofdstuk. In de eerste

plaats gaat het langs of over de grenzen van het inleidende karakter van het boek, omdat het niet zozeer betrekking heeft op kredietverzekering, maar op exportfinanciering. In de tweede plaats is de OESO-Consensus slechts van betekenis voor exportfinancieringen met een looptijd van twee jaar of meer, waarbij de overheid is betrokken. Alle binnenlandse handelstransacties en de meeste exporttransacties vallen daarmee buiten het bestek van deze regeling. In de derde plaats is de bedoelde regeling enige tijd geleden zodanig aangepast, dat de door Basoski (overigens terecht) gesignaleerde verstoringen zich niet meer voordoen.

Conclusie

In het besproken boek is een poging gedaan om de onderwerpen debiteurenbeheer en kredietverzekering in onderlinge samenhang te behandelen, waarbij de auteur er zonder meer in slaagt om zijn betrokkenheid bij en enthousiasme over deze onderwerpen op de lezer over te brengen.

De nadruk ligt echter op het woord poging, om de redenen die in de bespreking op een aantal punten naar voren komen: de verschillende onderwerpen worden enigszins gefragmenteerd en soms in een wat onlogische volgorde gepresenteerd. De presentatie is veelal van beschrijvende, en nauwelijks van analyserende aard. Het boek maakt daardoor de indruk nogal vluchtig te zijn geschreven, waarbij een duidelijke selectie vooraf lijkt te ontbreken. Deze laatste indruk wordt versterkt door de hoofdstukken 5 en 9, die het inleidende karakter van het boek te buiten gaan. Ten slotte maakt het boek op basis van de gehanteerde bronnen en niet-besproken onderwerpen een gedateerde indruk. Om het met twee van de doelstellingen uit de inleiding samen te vatten: de belangstelling voor kredietverzekering is gewekt, de verkenning is van iemand die in een auto achterstevoren gezeten aan het kaartlezen is.

LITERATUUR

- Gravendijk, B., (1990), Exportfinanciering, in H. Jager en E. de Jong, *Internationale financiering; de theorie en de Nederlandse praktijk*, Stenfert Kroese, Leiden/Antwerpen.
- Stokman, A.C.J., (1993), Betalingstermijnen in de internationale handel, *Economisch Statistische Berichten*, 3 februari, p. 110-112.